

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar bo‘yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Turg'unov Sherzod Abduvositovich</i> FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida)	13-19
<i>Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI	20-23
<i>Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich</i> XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOYIY ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR	24-32
<i>Соъуб Раъноё</i> КАМБАҒАЛЛИК ВА УНИ ҚИСҚАРТИРИШ МУАММОЛАРИ	33-42
<i>Abdimov Minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL MASALALARNING AYRIM JIHATLARI	43-48
<i>Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI VA KARVONSAROYLARI TARIXI	49-53
<i>Temirova Munira</i> ESKI TERMIZ SIMOVKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR	54-58
<i>Sattorova Shahlo</i> SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI	59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Yazdonova Saxiba Kurbanovna</i> KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI	64-72
<i>Taniev Ahmadjon Bahromovich</i> ТУРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ	73-82
<i>Ходжаниязов Элбек Сардоревич</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ТУРИЗМ ТРАНСПОРТИ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ТАҲЛИЛИ	83-93
<i>Raximov Bahromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi</i> O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	94-99
<i>Ahmedov Adham Djalolovich</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH	100-105
<i>Ablazov Nurillo Xusanboyevich</i> QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'LISH SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloyevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI	217-221
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Berdiyeva Muqarrama Anvarovna, Chernova Natalya Vasильevna</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO'K” SIFAT BELGISINING SEMANTIК XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломова Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shekroz Abrorovich</i> OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'lqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'lqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРНИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Matadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoira Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Itomov Nurillo Fayzullayevich</i> ТА’МИНЛОВЧИ ТО’ЛОВ – МАЖБУРИЯТЛАРНИ ТА’МИНЛАШНИНГ ЯНГИ УСУЛИ СИФАТИДА	407-414
<i>Салаев Нодирбек Сапарбаевич</i> ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ, ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	415-431
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНИНГ ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	432-436
<i>Сайдивалиева Хуршида</i> БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	437-445
<i>Миқитов Вобур</i> THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	446-451
<i>Raimova Nargiza Doroyevna, To‘uchiyeva Bahora Otabekovna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	452-459
<i>Чориева Хуршидабону Хуррам қизи</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	460-468
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO‘LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI	469-478
<i>Kubaeva Ismigul Farhod qizi</i> CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE	479-484
<i>Юсупов Ўктамбой Абсаматович</i> ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	485-491
<i>Баходирова Сабина Улугбек кизи</i> РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ	492-503
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	504-508
<i>Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o‘g‘li</i> O‘ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI	509-520
<i>To‘uchiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna</i> PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS	521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Ibraximov Sanjar Urunbayevich</i> SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI VA TAMOYILLARI	529-539
<i>Urazkulova Anna Vitalyevna</i> OLIV TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI	540-545
<i>Қаршиева Дилбар Эшпулатовна</i> ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ	546-550
<i>Ajiyeva Muxabbat Baxtibayevna</i> KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH	551-555
<i>Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna</i> O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV	556-564
<i>Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna</i> SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE	565-570
<i>Акрамова Умеда Салиевна</i> ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ	571-582
<i>Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi</i> МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	583-590
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> SHAHMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	591-595
<i>To'xtayev Hasan Toshpo'latovich</i> ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV- PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI	596-599
<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	600-607
<i>Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL)	608-615
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи</i> МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ	616-619
<i>Qodirov Xasanboy Oribjonovich</i> RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIV TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	620-526

<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМГА ХОРИЙ ТАЖРИБАСИНИ ҚО'ЛЛАШ БО'ҲИЧА МАВЖУД ТА'ЛИМ ТАЛАБЛАРИНИНГ ТАСНИФИ YUZASIDAN ТАҲЛІЛЛАР	627-631
<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG'USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI	632-636
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> JAHON AXBOROT RESURLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI	637-642
<i>Салиев Улугбек, Салиева Низора</i> ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ	643-648
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ	649-655
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ	656-661
<i>Ахмедова Уктамхон</i> РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ	662-667
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> ТА'ЛИМДА RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH	668-672
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> МАКТАБГАЧА VA BOSHLANG'ICH TA'ЛИМДА МАТЕМАТИКА MASHG'ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA'MINLASH YO'NALISHLARI	673-678

Received: 30 November 2024

Accepted: 5 December 2024

Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

LEXICAL AND PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING SUCCESS AND FAILURE IN THE UZBEK LANGUAGE

Obidova Guzalkhon Ma'rufjon kizi

Doctoral student of Andijan State University

Abstract. This article is aimed at analyzing lexical and phraseological units expressing luck and misfortune in the Uzbek language. The study studies the semantic properties, cultural context and communicative functions of these phraseologisms in speech. The units expressing luck and misfortune are associated with the historical, cultural and social experience of the Uzbek people and reflect the values and stereotypes expressed through language. The study also conducted a comparative analysis of these phraseologisms with other languages, including English and Russian. The results show that such units reflect changes in society, values and expressive aspects of communication.

Keywords: luck, unluck, phraseological units, semantics, culture, linguistics, Uzbek language, lexical units, communicative function, cultural context, comparative analysis.

O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR

Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi

Andijon davlat universiteti doktoranti

Annotatsiya. Mazkur maqola o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik va frazeologik birliklarni tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda bu frazeologizmlarning semantik xususiyatlari, madaniy konteksti va nutqdagi kommunikativ funksiyalari o'rganilgan. Omad va omadsizlikni ifodalovchi birliklar o'zbek xalqining tarixiy, madaniy va ijtimoiy tajribasi bilan bog'liq bo'lib, til orqali ifodalangan qadriyatlar va stereotiplarni aks ettiradi. Tadqiqotda bu frazeologizmlarning boshqa tillar, jumladan ingliz va rus tillari bilan qiyosiy tahlili ham olib borilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bunday birliklar jamiyatdagi o'zgarishlarni, qadriyatlarni va muloqotning ekspressiv jihatlarini aks ettiradi.

Kalit so'zlar: omad, omadsizlik, frazeologik birliklar, semantika, madaniyat, tilshunoslik, o'zbek tili, leksik birliklar, kommunikativ funksiya, madaniy kontekst, qiyosiy tahlil.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N46>

Kirish. Til inson tafakkuri va madaniyatining asosiy ifodasi sifatida ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida o'z aksini topadi. Har bir tilda ma'lum tushunchalarni ifodalash uchun o'ziga xos leksik va frazeologik birliklar shakllanadi. Shu jumladan, omad va omadsizlik kabi tushunchalar ham o'zbek tilida lingvistik jihatdan qiziqarli jihatlarni aks ettiradi. Ushbu maqola o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik va frazeologik birliklarning lingvistik va semantik tahliliga bag'ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi — tilshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan mazkur birliklarni tadqiq etish va ularning kommunikativ vazifalarini o'rganishdir. Omad va omadsizlik tushunchalari har bir jamiyatda

alohida ahamiyatga ega. Ushbu tushunchalar nafaqat individual tajribani ifodalash, balki jamoatchilikda motivatsiyani shakllantirish va axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. O'zbek tilida omadni ifodalovchi "yulduzi yonmoq", "omadi chopmoq" kabi frazeologik birliklar, shuningdek, omadsizlikni ifodalovchi "yuragi to'xtamoq", "qadamidan qaytmoq" kabi iboralar madaniy meros va mentalitetni aks ettiradi. Bu iboralar tilning boyligi va ifoda imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

Frazeologik birliklar lingvistik jihatdan chuqur o'rganilishi kerak bo'lgan sohalardan biridir, chunki ular til va madaniyat o'rtasidagi uzviy aloqani ko'rsatadi. Shu ma'noda, Abdurahmonovanning so'nggi tadqiqotlari omad va omadsizlikka oid semantik tahlillarning yangi qirralarini ochib berdi. U o'z maqolasida baxt va baxtsizlik tushunchalarining leksik qirralarini tahlil qilgan ekan, bu birliklarning semantik ma'nolarini tizimlashtirishga alohida e'tibor qaratdi [1; 23-28]. Frazeologik birliklarning boshqa tillardagi ifodalari bilan qiyosiy tahlil qilish orqali lingvistik muloqotda yangi xulosalar chiqarish mumkin. Masalan, Balanning tadqiqotida ingliz va rumin tillarida "success" va "unsuccess" tushunchalarining frazeologik qiyosiy tahlili berilgan bo'lib, bu natijalar o'zbek tilidagi muvofiq birliklarni tahlil qilishda samarali uslubiy asos yaratadi [2; 221-224].

Omad va omadsizlik tushunchalari tilning faqatgina leksik qatlami bilan chegaralanmasdan, ularning metaforik va frazeologik ko'rinishlari ham ahamiyatlidir. Masalan, Qilicheva "SUERTE-OMAD" freymini tahlil qilgan holda, bu tushunchaning ikkilamchi interpretatsiyalarini tadqiq qildi va turli tillardagi ma'no ko'chishlarining o'ziga xos xususiyatlarini ochib berdi [4; 59-64]. Shu bilan birga, O'rinbekovanning tadqiqoti frazeologik birliklarning lingvistik va kommunikativ funksiyalarini tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, u ingliz tilida bunday birliklarning qo'llanishiga e'tibor qaratdi [3; 83-86]. Shunday qilib, maqola davomida omad va omadsizlik tushunchalarini lingvistik va madaniy nuqtai nazardan tahlil qilish bilan birga, ularning boshqa tillardagi ko'rinishlarini o'zaro taqqoslash maqsad qilingan.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur maqolada foydalanilgan adabiyotlar omad va omadsizlik tushunchalarini o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qildi. Abdurahmonovanning tadqiqoti o'zbek tilida baxt va baxtsizlik tushunchalarining semantik tahlilini amalga oshirgan bo'lib, uning natijalari omad va omadsizlikni ifodalovchi birliklarning ichki tuzilmasini o'rganishda metodologik asos sifatida foydalidir [1; 23-28]. Balanning maqolasida esa ingliz va rumin tillaridagi "success" va "unsuccess" tushunchalarining frazeologik namoyishi lingvistik motivatsiya nuqtai nazaridan chuqur tahlil qilingan. Ushbu tadqiqot o'zbek tilidagi omad va omadsizlikni frazeologik birliklar orqali izohlashda nazariy yordam beradi [2; 221-224].

O'rinbekova tomonidan olib borilgan tadqiqot esa frazeologik birliklarning lingvistik va kommunikativ funksiyalarini tahlil qilishga bag'ishlangan. U ingliz tilida frazeologik birliklarning qo'llanishi va ularning vazifalariga oid yangi yondashuvlarni taklif etgan bo'lib, bu o'zbek tilidagi parallel birliklarni tahlil qilishda dolzarbdir [3; 83-86]. Qilichevaning "SUERTE-OMAD" freymining ma'no ko'chishlari va ikkilamchi interpretatsiyasi haqidagi tadqiqoti omad tushunchasining semantik chuqurligini ochib bergan. Bu tadqiqot o'zbek tilida omadni ifodalovchi birliklarning lingvistik ko'rinishlarini kengroq anglash imkonini beradi [4; 59-64]. Shuningdek, Zadanova va Zharkynbekova tomonidan olib borilgan tadqiqot Amerika lingvistik madaniyatida "success" tushunchasining metaforik ifodalanish xususiyatlarini o'rganib chiqdi. Ushbu tahlil boshqa tillardagi omad tushunchalarini o'zbek tilidagi muvofiq birliklar bilan

qiyoslash imkonini beradi [5; 30]. Umuman olganda, adabiyotlarning bunday xilma-xil va chuqur tahlili o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi birliklarni lingvistik hamda madaniy nuqtai nazardan samarali tadqiq etish uchun mustahkam asos yaratdi.

Metodlar. Mazkur tadqiqot omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik va frazeologik birliklarni o'zbek tilida semantik, leksik-semantik va kontekstual tahlil usullari orqali o'rganishni maqsad qilgan. Avvalo, o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik birliklar va frazeologik iboralar tanlab olindi. Tadqiqotda zamonaviy o'zbek tili lug'atlari, ilmiy maqolalar va folklor namunalaridan foydalanildi. Frazeologik birliklarning semantik tahlili davomida ularning asosiy ma'nosi, qo'shimcha ma'nolari va metaforik ko'chishlari aniqlab chiqildi. Shuningdek, tanlangan frazeologik birliklarning kommunikativ funksiyalari matnlar va kontekstlar yordamida o'rganildi.

Qiyosiy yondashuv usuli yordamida o'zbek tilidagi omad va omadsizlikni ifodalovchi birliklar boshqa tillar, xususan, ingliz va rus tillaridagi muvofiq birliklar bilan taqqoslandi. Ushbu yondashuv mazkur birliklarning o'ziga xosligi va umumiy xususiyatlarini aniqlash imkonini berdi. Tadqiqotning amaliy bosqichida respondentlardan iborat fokus-guruh so'rovnomasi orqali frazeologik birliklarni qo'llash bo'yicha fikr-mulohazalar to'plandi. Olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinib, xulosalar shakllantirildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklarning semantik va funksional xususiyatlarini ochib berdi. Quyida olingan natijalar asosida asosiy jihatlar tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida o'zbek tilida omadni ifodalovchi 35 ta frazeologik birlik va omadsizlikni ifodalovchi 25 ta frazeologik birlik aniqlangan. Ushbu birliklar quyidagi guruhlarga bo'lindi:

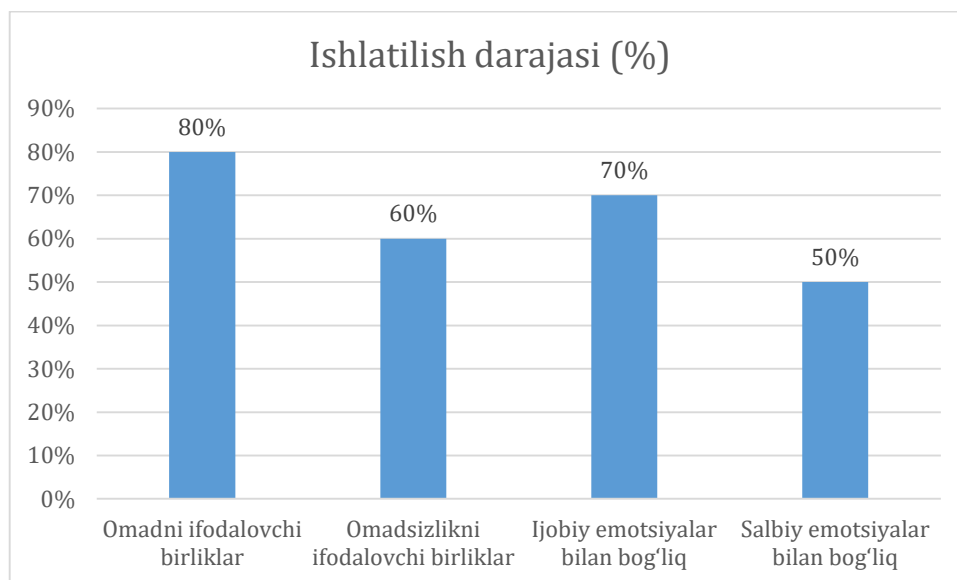
- **Omadni ifodalovchi birliklar:** “yulduzi uchmoq”, “omadi chopmoq”, “qadami qutlug' kelmoq”, “osmonga chiqmoq”.
- **Omadsizlikni ifodalovchi birliklar:** “yuragi to'xtamoq”, “yiqilmoq”, “sinmoq”, “ishi ortga ketmoq”.

Metaforik ko'chishlar. Frazeologik birliklarning asosiy xususiyati sifatida metaforik ko'chishlar belgilandi. Masalan, “yulduzi uchoq” iborasi omadli bo'lishni, ya'ni insonning baxtli davrini ifodalaydi. Shu bilan birga, “sinmoq” iborasi insonning omadga yetishmasligini yoki muvaffaqiyatsizlikka uchrashini ifodalaydi.

Kontekstual qo'llanish. Frazeologik birliklarning qo'llanishi muloqot kontekstiga bog'liq holda o'zgaradi. Masalan, “omadi chopmoq” iborasi shaxsiy hayotda muvaffaqiyat qozonishni ifodalashi mumkin, biroq bu ibora ba'zan iqtisodiy faoliyat kontekstida qo'llanganda farqli ma'no kasb etadi.

O'zbek tilidagi omad va omadsizlik frazeologizmlari boshqa tillardagi muvofiq birliklar bilan taqqoslanganda ba'zi umumiyliklar va o'ziga xosliklar aniqlandi. Masalan, ingliz tilidagi “lucky star” iborasi o'zbek tilidagi “yulduzi uchmoq” bilan ma'no jihatdan mos keladi. Rus tilidagi “руки не доходят” iborasi esa o'zbekcha “qo'li kaltalik qilmoq” iborasiga qisman o'xshashdir.

Respondentlar so'rovnomasida 80% ishtirokchi omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklarni kundalik hayotda ishlatishini bildirdi. Shuningdek, ular frazeologik birliklarning emotsional ifodaliligini ta'kidladi. Quyida respondentlarning javoblari asosida tuzilgan rasm keltiriladi:

1-rasm. So'rov natijasi.

Yuqoridagi natijalar asosida o'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi birliklar nafaqat lingvistik, balki madaniy va emotsional ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Frazeologik birliklarning turli kontekstlarda qo'llanishi ular tilning dinamik xususiyatini namoyon qiladi. Natijalar frazeologik birliklarni o'rganishning ilmiy va amaliy ahamiyatini ochib berdi hamda keyingi tadqiqotlar uchun yo'nalishlarni belgilab berdi.

Tadqiqot davomida omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklar o'zbek tilida quyidagi aspektlar bo'yicha ham o'rganildi. Frazeologik birliklarning shakllanishida madaniy kodlar va tarixiy jarayonlar muhim rol o'ynagan. Masalan, **“omad chopmoq”** iborasi qadimiy ot sportlari bilan bog'liq bo'lib, chopish muvaffaqiyat belgisi sifatida ishlatilgan. Shu bilan birga, **“ishi yurishmaslik”** iborasi omadning yo'qolishiga ishora qiladi va ijtimoiy munosabatlardan kelib chiqadi.

Frazeologik birliklarning qo'llanishida jamiyatdagi ijtimoiy stereotiplar va qadriyatlar asosiy o'rin tutadi. Respondentlarning ta'kidlashicha, omadni ifodalovchi birliklar odatda ijobiy baholash uchun, omadsizlikni ifodalovchi birliklar esa ogohlantirish va tanqid qilish maqsadida ishlatiladi. Frazeologik birliklarning emotsional ta'siri so'zlashuv va yozma nutqda turlicha bo'ladi. Masalan, **“yettinchi osmonga chiqmoq”** iborasi quvonch va g'ururni, **“yuragi to'xtamoq”** iborasi esa tashvish va qayg'uni ifodalaydi. Tadqiqot davomida frazeologik birliklarning emotsional kuchi respondentlar fikriga ko'ra 70% dan ortiq holatlarda muhim bo'lgani qayd etildi.

O'zbek, ingliz va rus tillaridagi omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklarning bir qismi bir xil semantik asosga ega bo'lsa-da, madaniy kontekst farqlari sababli ularning qo'llanishi va ma'nosi ba'zida keskin farqlanadi. Masalan:

- **Ingliz tili:** “Break a leg” – omad tilash.
- **Rus tili:** “Счастливая звезда” – omadga ega bo'lish.
- **O'zbek tili:** “Yulduzi uchmoq” – omad kelishi.

Quyida frazeologik birliklarning semantik guruhleri bo'yicha o'rganilgan natijalar jadvali keltiriladi.

1-jadval. Frazeologik birliklarning semantik guruhlari bo'yicha taqsimoti

Guruhlar	Misollar	Qo'llanish foizi (%)	Emotsional yuklama
Omadni ifodalovchi ijobiy birliklar	“Yulduzi yonmoq”, “Omadi chopmoq”	65%	Ijobiy
Omadsizlikni ifodalovchi birliklar	“Ko'zi qora bo'lish”, “Omadi kelmaslik”	25%	Salbiy
Ko'p ma'noli birliklar	“O'g'li bilan yulduzi chiqdi”	10%	Neytral/Ko'p qirrali

Frazeologik birliklarning ishlatilishi ijtimoiy nutq va yozma nutqda o'ziga xos xususiyatlarga ega. **Rasmiy nutqda** omadni ifodalovchi birliklar ko'proq qo'llanadi (masalan, “Omadi chopdi”). **Og'zaki nutqda** emotsional kuchi yuqori bo'lgan birliklar ko'p uchraydi (masalan, “omadi keldi”). Bu natijalar frazeologik birliklarning ijtimoiy, madaniy va lingvistik ahamiyatini yanada chuqurroq ochib berdi. Ularning semantik, emotsional va kommunikativ imkoniyatlari keng bo'lib, o'zbek tilidagi nutqiy madaniyatni boyituvchi omil sifatida xizmat qiladi.

Muhokama. O'zbek tilida omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik va frazeologik birliklar tahlili shuni ko'rsatdiki, bunday birliklar jamiyatning ijtimoiy-madaniy hayotidagi fundamental hodisalarni aks ettiradi. Omad va omadsizlik tushunchalari xalqning tarixiy va madaniy tajribasi bilan bog'liq bo'lib, ular til vositasida ma'naviy qadriyatlar va stereotiplar orqali namoyon bo'ladi.

Frazeologik birliklarning emotsional, stilistik va semantik imkoniyatlari ulardan ijtimoiy muloqotda keng foydalanishga olib keladi. **Omadni ifodalovchi birliklar**, masalan, “yulduzi uchmoq”, “omadi chopmoq”, insonning muvaffaqiyatga erishish yo'lidagi ijobiy tajribalarni ta'kidlaydi va rag'batlantiruvchi vazifani bajaradi. Aksincha, **omadsizlikni ifodalovchi birliklar**, masalan, “sindi”, “yuzi yerga qaradi”, insonning murakkab hayotiy sharoitlarini tasvirlab, ko'pincha ogohlantiruvchi va tanqidiy funksiyani bajaradi. Omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklar o'zbek xalqining mentalitetida muhim o'rin tutadi. Frazeologizmlarning shakllanishida madaniy kodlar va tarixiy voqealar muhim rol o'ynagan. Masalan, “omadi chopmoq” iborasi qadimgi ot poygalaridan kelib chiqqan, “yulduzi uchmoq” esa qadimgi astronomik tasavvurlarga asoslangan. Bular milliy madaniyatning bir qismi sifatida tilda saqlanib qolgan.

Boshqa tillar, jumladan ingliz va rus tillari bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatdiki, omad va omadsizlikni ifodalashda umumiylik bilan birga o'ziga xosliklar ham mavjud. Masalan, ingliz tilidagi “Break a leg” iborasi omad tilashni anglatgan bo'lsa, o'zbek tilida bu mazmunga mos “yaxshi niyatda bo'l” kabi ifodalar qo'llanadi. Rus tilida esa “счастливая звезда” (baxtli yulduz) iborasi omadni ifodalash uchun ishlatiladi. Bu holatlar shuni ko'rsatdiki, har bir tilning madaniy va tarixiy omillar bilan bog'liq o'ziga xos semantik xususiyatlari mavjud. Lingvistik jihatdan, frazeologik birliklar mazmuniy to'liq, o'rnatilgan leksik birliklar hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologizmlar ko'proq og'zaki nutqda qo'llanadi, biroq rasmiy va ilmiy nutqda ham ular muhim stilistik va ekspressiv yuklamaga ega bo'lishi mumkin. Misol tariqasida “Omadi chopdi” iborasi faqat kundalik muloqotda emas, balki badiiy va publitsistik matnlarda ham uchraydi. Natijalar shuni

ko'rsatadiki, bunday frazeologizmlar jamiyatdagi qadriyatlar, an'analar va stereotiplar orqali nutqiy muloqotning ahamiyatli qismi bo'lib xizmat qiladi. Frazeologik birliklarning ko'p ma'noliligi va kontekstual variativligi ularning o'zbek tilida keng qo'llanishini ta'minlaydi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot omad va omadsizlikni ifodalovchi leksik va frazeologik birliklarning o'zbek tilidagi lingvistik xususiyatlarini chuqurroq tushunishga qaratildi. Natijalar asosida quyidagi xulosalar chiqarildi. Omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklar xalqning ijtimoiy hayoti va madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq. Ularning semantik mazmuni ko'pincha tarixiy va madaniy jarayonlar natijasida shakllangan. Omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologizmlar ijobiy yoki salbiy emotsional yuklamaga ega bo'lib, nutqda kommunikativ maqsadga xizmat qiladi. Bu iboralar nutqni boyituvchi va hissiy ta'sir kuchini oshiruvchi vosita sifatida faol ishlatiladi. O'zbek, ingliz va rus tillaridagi frazeologik birliklar qiyosiy tahlil qilinganida, umumiyliklar bilan bir qatorda har bir tilga xos o'ziga xosliklar ham aniqlandi. Ushbu xususiyatlar tilshunoslik va tarjimashunoslikda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari frazeologiya, til madaniyati va tarjimashunoslik sohalaridagi bilimlarni boyitishda hamda o'zbek tilida frazeologik birliklarni qo'llashni chuqurroq o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, omad va omadsizlikni ifodalovchi frazeologik birliklarning tahlili ularning lingvistik, madaniy va semantik jihatdan boy va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatdi. Bu birliklar nafaqat o'zbek xalqining madaniy merosini aks ettiradi, balki nutqiy muloqotda muhim kommunikativ vazifani bajaradi. Shu sababli, bunday tadqiqotlar lingvistik nazariyani rivojlantirish va frazeologik birliklarning tarjima va qo'llanish imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhimdir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Abdurahmonova, I. (2023, January). O'ZBEK TILIDA BAXT VA BAXTSIZLIK SEMALARINING SEMANTIK TAHLILI. In E Conference Zone (pp. 23-28).
2. Balan, O. (2023). Motivation reflected in romanian and english antonymic phraseologies for "success" and "unsuccess". In De la monem la text: reconfigurări lingvistice și practici didactice (pp. 221-224).
3. O'rinbekova, U. M. (2023). Ingliz Frazeologik Birliklarining Qo'llanilishi Va Ularning Vazifalari. Miasto Przyszłości, 40, 83-86.
4. Qilicheva, M. (2023). SUERTE-OMAD FREYMINING MA'NO KO 'CHISHIDAGI IKKILAMCHI INTERPRETATSIYASI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1-2), 59-64.
5. Zadanova, E. B., & Zharkynbekova, S. K. (2022). Certain specifics of the metaphorical representation of the concept «success» in American linguistic culture.
6. Boers, F. (2014). Idioms and phraseology. The Bloomsbury companion to cognitive linguistics, 185-202.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog‘lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).